

Gabriela Pană Dindelegan

DIN NOU DESPRE DATIVUL POSESIV DIN GRUPUL VERBAL.
OBSERVAȚII ASUPRA LIMBII ROMÂNE VECHI

1. INTRODUCERE

Obiectivul acestui articol este compararea construcțiilor cu clitic de dativ posesiv adverbial (atașat verbului) din româna actuală cu ceea ce găsim în textele originale românești vechi, atât sub aspectul tipologiei sintactice a structurilor, cât și sub aspectul libertăților și al constrângerilor de construcție, pentru a urmări dacă și în ce măsură au intervenit modificări în trecerea de la faza veche de limbă la cea actuală.

2. ASEMĂNĂRI CU LIMBA ACTUALĂ. TIPOLOGIA SINTACTICĂ A STRUCTURILOR CU CLITIC DE DATIV POSESIV ADVERBAL

2.1. Din această comparație, o primă constatare o constituie faptul că **întreaga tipologie de structuri sintactice** actuale este regăsită în limba veche. Astfel, în limba veche, ca și în limba actuală, se leagă prin raport de posesie¹ [Obiect posedat [Posesor – clitic pronominal de dativ]], același inventar de construcții (a–j). Construcțiile sunt realizabile indiferent de tipul de posesie, inalienabilă – cu toate manifestările înalte ale inalienabilității: „parte a corpului”, „grad de rudenie”, „îmbrăcăminte a posesorului”, „trăsături comportamentale/fizice ale posesorului” etc. – (vezi (a–e)) sau alienabilă (vezi (a'–e')):

(a) clitic pronominal reflexiv – OD:

(1) *să-ș dea soru-sa după frate-mieu Maximilian*, DÎR, XXXII, 1600, 24,

(2) *și acolea peste puține dzile ș-au fârșitū viața*, Costin, 75¹⁶,

(3) *îș pierdusă și mintea*, Neculce, 133,

¹ S-a remarcat (vezi GALR, 2008, II: 469) că, în ambele faze de limbă (veche și actuală), tipul de construcție se extinde și dincolo de relația de posesie propriu-zisă, incluzând și alte relații pe care genitivul și adjectivul posesiv le pot exprima: un genitiv Stimul/ Cauză, pentru construcții cu Experimentator (*ca să-i iè oamenii de frică*, Neculce, 80 – „frica de el”; *cumu va hi-le voia*, SB, 88⁶ – „voia lor”), un genitiv obiectiv, în cazul unui nominal de origine verbală (*le-au ieșit în întâmpinare*, Neculce, 166 – „întâmpinarea lor”), un genitiv „țintă” (*să li vii oaste frațujască într-ajutori*, Neculce, 328 – „ajutorul lor/ ajutor orientat spre cineva”).

- (a') (4) *aceaia să aibă slobozie a-ș ținea olatele și bucatele*, DÎR, XXXV, 1600, 29,
 (5) *Dzicū să fie murit de veziriul ce era atunci la împărăție, temându-și veziriia de dânsul*, Costin, 75¹⁸,
- (b) clitic personal – OD:
 (6) *și ne iau muierile și featele de le rușinează*, DÎR, XVIII, 1599, 11,
 (7) *de le-au tăietū capetele și trupurile le-au aruncatū în ieșitoare*, Costin, 72¹⁹,
 (8) *ce-i împlusă inema diavolul de lăcomia ce avè*, Neculce, 70,
- (b') (9) *să căutaț domniia-voastră sau să-m de sabi<i>le*, sau să lă ziceț domniia-voastră să-m plătască sabi<i>le, DÎR, XXV, 1599–1600, 17,
 (10) *Iar boierii, cum i-au vădzut cartea*, Neculce, 74,
- (c) clitic personal – Subiect:
 (11) *să nu vă fie frământă voia*, SB, 80¹⁴,
 (12) *i-au murit fiică-sa*, Neculce, 113,
 (13) *cum li-i obiceiu lor*, Neculce, 364,
- (c') (14) *cum mi-eu venit solii*, DÎR, XXXII, 1600, 24,
 (15) *că și oastea li să împuținasă*, Costin, 73³,
 (16) *că le slăbisă caii*, Neculce, 369,
- (d) clitic reflexiv – OPrep/Circ:
 (17) *să-ș cati de sufletū*, Neculce, 337,
 (18) *de-ș sta de capetili lor*, Neculce, 375,
- (d') (19) *Dece hatmanul, încălecându-și pe alt cal*, Neculce, 58,
- (e) clitic personal – OPrep/Circ:
 (20) *iar răvașul meu să le fie în seamă*, DÎR, XXXV, 1600, 28,
 (21) *Deci, i-au făcut pre voie împărăția*, Costin, 66¹⁶,
 (22) *că i l-au luat Bogdan și Iordachi din mâna lui*, Neculce, 136,
- (e') (23) *sântu datori a plăti toate dătoriile acelora domni ce le stau în locu*, DÎR, LXXXIII, 1593, 55,
 (24) *le-au ieșit în întâmpinare*, Neculce, 341,
- (f) clitic reflexiv – OI:
 (25) *că-ș va aduce vro primejdie capului său și țărâi*, Neculce, 317,
- (g) clitic personal – NP:
 (26) *măcarū că-i era hinū de cununie*, Costin, 68¹⁰,
 (27) *să-i hie doamnă*, Neculce, 313,
 (28) *le-au fost stăpân*, Neculce, 302,
- (h) clitic personal/ reflexiv – [Nominal_{Genitiv} dintr-un GN subordonat verbului]:
 (29) *Ci acumu ne-au mâncat și poama viilor de totu*, DÎR, VIII, 1599, 11,
 (30) *să-i fie de paza curții lui*, Neculce, 290,
 (31) *De-ș lua sama oilorū*, Neculce, 38,
- (i) clitic personal/ reflexiv – [GPrep dintr-un GN subordonat verbului]:
 (32) *și altul i-au lovit din sineț dârlogul de la șè*, Neculce, 94.

Ca și în limba actuală, impresionează, uneori, „distanța” sintactică la care pot apărea cele două nominale legate prin relație de posesie; vezi exemplul (33), unde obiectul posedat se realizează ca genitiv, care, la rândul lui, se subordonează unui nominal cu centru prepozițional:

(33) *de i-au rumptu spogârnică de la frâul calului*, Neculce, 94.

Există încă din limba veche construcții în care cele două clitice, de dativ și de acuzativ, sunt coocurente, cliticul de acuzativ exprimând anaforic obiectul posedat, iar cel în dativ exprimând deictic sau anaforic posesorul (vezi 34). Sensul posesiv nu se actualizează decât extrapropozițional, anaforic, prin raportare la secvența purtătoare a sursei referențiale:

(34) *Ci mă r[og] c-am trimis aciia [doi feciori ai miei], iar mi i-aț oprit în cetate*, DÎR, L, 1600, 37.

2.2. Ca și în limba actuală, construcția cu clitic de dativ adverbial se realizează **în mod curent** atunci când nominalul–obiect posedat primește o lectură definită și specifică, ceea ce înseamnă articularea hotărâtă a acestuia (tipul 35) sau determinarea cu alte mijloace (tipul 36):

(35) *câți ne era casele în Iași*, Neculce, 243,

(36) *Numai de la domnia a doa a lui Mihai-vodă li să făcusă acest obicei*, Neculce, 276.

Fac excepție, atât în limba actuală, cât și în limba veche, nominalele prepoziționale, care, deși primesc o lectură definită și specifică, nu admit, din motive sintactice, articularea hotărâtă (vezi 24, 32). Numai în condițiile unui subordonat de dreapta, nominalul cu centru prepozițional primește articol hotărât (vezi 18).

Ca și în limba actuală, fac excepție și nominalele cu lectură nonreferențială/ nondefinită, cele exprimând „proprietăți”, și nu indivizi. În mod curent, intră în această categorie substantivele „de relație” din poziția numelui predicativ (26–28). Substantivele de relație, care, prin natura lor, sunt biargumentale, presupun o relație de posesie (de „genitiv”, în sens larg) între cele două argumente (*X mi-e soră* = *X e soră a mea*).

Mai rar, se includ în clasa nominalelor care exprimă „proprietăți” și nominale din alte poziții sintactice (vezi apariția lor în poziția complementului predicativ al obiectului (37–39) sau a complementului direct (40–41)):

(37) *să-ș puie domnu cine le va plăcea lor*, DÎR, XLVIII, 1600, 35,

(38) *Și-s alesă doamnă fată de boier de țara noastră*, Neculce, 135,

(39) *să-ș rădice pre unul dintre dânșii domnu*, Neculce, 311,

- (40) *Și fără zăbavă, și ei își vor alege domnu și vor merge cu toții la viziriul*, Neculce, 53,
 (41) *Cheltuiè mult, să-ș facă nume*, Neculce, 102.

Ca și în limba actuală, fac excepție de la citirea definită construcțiile (mai puțin frecvente) în care nominalul–obiect posedat primește fie un nedefinit, realizat ca articol nehotărât (42-45) sau ca adjectiv nehotărât (46-47), fie un numeral cardinal (48) sau în care nominalul-obiect posedat, cu formă de plural, apare fără determinant (49):

- (42) *într-un părau de nimic, i s-au înecat craiului un povodnic*, Ureche, 113⁵,
 (43) *să-ș gășască un stăpân*, Neculce, 24,
 (44) *i s-au rătăcit un cămăraș a lui*, Neculce, 34,
 (45) *îș dedesă o fată a lui*, Neculce, 297,
 (46) *încălecându-ș pe alt cal*, Neculce, 58,
 (47) *De-ș dau vo fată după vun străin*, Neculce, 360,
 (48) *că я-u perit 1 bou den târgu*, SB, 76¹⁶,
 (49) *n-are puteri să fie Camenița de foame, că-ș mâncaș și cai și tot ce-avusesă*, Neculce, 137.

Când trăsătura [–definit] privește nominalul obiect direct, iar acesta este un nominal personal, este posibilă construcția prepozițională cu *pe* (vezi 50). Altfel, ca și în limba actuală, construcția cu posesor extern este incompatibilă cu *pe* al obiectului direct.

- (50) *și ș-au logodit pe o sor a lui cu un ficior a lui Mihai-vodă*, Neculce, 339.

2.3. Ca și în limba actuală, construcția cu clitic de dativ adverbial se realizează pentru verbe din clase sintactice și semantice diverse. Astfel, apare:

- în relație cu verbe tranzitive agentive (vezi *supra*, 6, 7, 9, 19, 29, 32, 33, 34),
- în relație cu verbe intransitive agentive (așa-numitele inergative; vezi 51):

- (51) *iar care nu a vrè, să-i dè ucaz de voie, să-ș margă la pământul său*, Neculce, 261,

- în relație cu verbe ergative, reflexive (52–53) sau nereflexive (54–57):

- (52) *că și oastea li să împușinasă*, Costin, 73³,
 (53) *i s-au rătăcit un cămăraș a lui*, Neculce, 34,
 (54) *să nu-i piară boul*, SB, 76¹⁸,
 (55) *i-au murit fiică-sa*, Neculce, 113,
 (56) *că le slăbisă caii*, Neculce, 369,
 (57) *că-i arde și casa*, Neculce, 92,

- în relație cu verbe reflexiv-pasive (58–60):

- (58) *Să ni să ia bucatele*, SB, 91¹²⁻¹³,

(59) *Și boierii în curtea lui, pecum i s-a arăta viața lui înainte, tot cu cinste îmbla*, Neculce, 133,

(60) *gândindu-să, ticălosul, că i să va uita vina lui*, Neculce, 266,

– rar, apare în relație cu verbe care cer combinarea cu un alt dativ², un dativ al „țintei”/ al „destinației” (61–62):

(61) *Iar să să știi [c]um mi-am vândut eu, Roșca de Negreni, moșia iar Stoi și lu Balotă*, DÎR, II, 1563–1564, 2 (apud Guruianu, 2005, 84),

(62) *că mi-amu vâ<n>dut a mea deraptă parte de ocină și moșie, din satu den Drăgușean<i>, nepotu-miu, lui Necoar<ă> Bantăș vornicul*, DÎR, LXVI, 1587, 41 (apud Guruianu, 2005, 85).

2.4. În linii generale, construcția cu clitic de dativ adverbial prezintă aceleași restricții de utilizare cu cele din limba actuală.

2.4.1. De exemplu, construcția este exclusă în vecinătatea verbelor cu un dativ-experimentator (tipul *îmi arde de, mi-a cășunat pe, îmi convine, îmi place, mi se urăște de* etc.).

2.4.2. Deși ocurentă în condițiile unui obiect posedat realizat ca grup prepozițional circumstanțial, construcția posesivă cu circumstanțial prezintă numeroase restricții. Dincolo de utilizările locative³, bine reprezentate numeric atât în limba veche cât și în limba actuală, celelalte utilizări circumstanțiale sunt rare, ca și în limba actuală.

În corpusul parcurs, valorile instrumentale se limitează la un singur exemplu (63), în timp ce alte construcții instrumentale nu sunt acceptate: **Mi-am mâncat cu mâna, *Mi-am arat cu plugul⁴, *Ți-am tăiat lemnele cu toporul, *Ți-am scris cu creionul*:

(63) *să-ș facă moarte cu mânule sale*, Neculce, 45.

Nu sunt acceptate nici construcțiile sociative: **Mi-am venit cu mama, *Mi-am plecat cu fratele*.

Numeroase alte construcții circumstanțiale de cauză sau de scop nu pot satisface tiparul de construcție analizat: **Mi-am greșit din neglijență, *Le-am muncit pentru ajutor*.

Deși mult mai frecvente, circumstanțialele locative nu tolerează construcția posesivă externă în relație cu orice tip de verb: **Îmi lipsește de la biserică, *Ți-am coborât din pod, *Ți-am jucat prin cameră, *Ți-am înotat în lac, *Ți-am locuit în casă, *Mi-a venit în oraș* etc. Sunt ceva mai permissive cazurile de posesie

² Este exclusă combinarea cu un dativ experimentator (vezi *infra*, 2.4).

³ Includem sub denumirea de valori „locative” valori precum: „interioritate” (*Îmi intră în pat/ în minte*), „parcurs” (*Îmi trece prin oraș/ prin cap*), „țintă” (*Îți ajunge până la gât*), „sursă” (*Mi-a ieșit de la suflet*), toate aceste diferențe depinzând de semantica verbului și a prepoziției.

⁴ În relație cu verbele *a ara, a tăia, a scrie*, construcțiile cu clitic de dativ sunt posibile, dar nu cu interpretare posesivă, ci pentru un dativ al „direcției” sau al „beneficiarului”.

inalienabilă, căci aceleași verbe care nu acceptă posesia alienabilă pot apărea când posesia este inalienabilă (64):

(64) *cum ū vini la minte*, Neculce, 120.

3. DEOSEBIRI FAȚĂ DE LIMBA ACTUALĂ

Dacă tipologia sintactică și sintactico-semantică a construcțiilor este aceeași în ambele faze de limbă, iar libertățile și constrângerile de construcție sunt și ele aceleași, se constată, totuși, unele deosebiri care țin, mai degrabă, de uzul limbii decât de sistemul sintactic. Ele privesc, pe de o parte, frecvența de apariție a construcției cu posesor dublu exprimat, iar pe de altă parte, raportul de apariție a construcției cu posesor extern față de cea cu posesor intern.

3.1. O primă deosebire privește faptul că în limba veche sunt mai numeroase exemplele de **exprimare dublă a posesorului**, prin posesie externă (adverbală) și posesie internă (adnominală) în același timp. Posesia internă (adnominală) se lexicalizează, în limba veche, fie ca adjectiv posesiv (vezi *infra*, 65–69), fie ca genitiv personal (vezi *infra*, 70–74), fie ca dativ clitic personal sau reflexiv (vezi *infra*, 75–77). În cazul special al substantivelor „de relație” nume de rudenie sau asimilate numelor de rudenie, posesia internă se poate realiza prin clitic posesiv⁵ (78–79) sau prin dativ adnominal nonclitic⁶ (80–81):

- (65) *să ne dați bucatele noastre*, SB, 85²²⁻²³,
 (66) *Și mi-au datu Popoșea acei bani în mânule meale*, DÎR, CIX, 1598, 71,
 (67) *Ce-m dă comenda oștii în mâna mē*, Neculce, 245,
 (68) *voi ne-ați stricat volnicia noastră*, Neculce, 289,
 (69) *Nu să temē că-ș va aduce vro primejdie capului său și țărâi*, *ibid.*, 317,
 (70) *și judecata să le fie în țara lor, să-i judece domnul cu svatul țării lor*, DÎR, XLVIII, 1600, 35,
 (71) *Astăzi îș dă preasf<ă>nt sufletul ei în mâinile fiului ei*, Antim, 89¹⁴,
 (72) *Și-i era gândul lui de a birui pre nemți*, Neculce, 284,
 (73) *să-i fie de paza curții lui*, Neculce, 290,
 (74) *să nu-ș piarză volnicia lor*, Neculce, 290,
 (75) *Și i-au trimis Grigorie-vodă conac și boieri întru întâmpinare-i*⁷, Neculce, 315,
 (76) *să-și aducă jupâneasa-ș de la Lugoj*, DÎR, XLI, 1600, 32,

⁵ Lipsite de autonomie lexicală, cliticile posesive, atașate numelor de rudenie, se comportă ca elemente afixale, formând cu numele de rudenie un component nedisociabil, cu particularități flexionare speciale (cf. Niculescu, 2008: 130–136).

⁶ Vezi și *infra*, 3.2.

⁷ Un tipar asemănător apare în exemple ca: (i) *Numai l-au poftit zaharâ, pâne, bucate să-i scoată înainte-i*, Neculce, 139, (ii) *că-i vin leșii asupră-i*, Costin, 68²⁸, unde, în locul unui grup prepozițional incluzând un nominal care își atașează un clitic de dativ, apare fie un grup adverbial (i), fie un grup prepozițional (ii), ambele având drept subordonat un clitic personal în dativ.

- (77) *că-ș va lăsa împărăteasa-ș în Iași*, Neculce, 242,
 (78) *și să-ș dea soru-sa după frate-mieu Maximilian*, DÎR, XXXII, 1600, 24,
 (79) *i-au murit fiică-sa*, Neculce, 113,
 (80) *că va nevoi să vă fie priiatin domilor voastre*, SB, 38, 80 (*vă...domilor*),
 (81) *vădzind că-i gineri lui Cantemir*, Neculce, 101.

Deosebirea privește orice tipar sintactic, indiferent de poziția obiectului posedat: obiect direct (65, 68, 71⁸, 74, 76, 77, 78), subiect (72, 77), obiect indirect (69), obiect prepozițional/ circumstanțial (66, 67, 70, 75), genitiv legat de un obiect subordonat verbului (71, 73), nume predicativ (80, 81).

În limba actuală, exprimarea dublă a posesorului, prin posesie internă și prin posesie externă, apare numai **cu rol emfatic** (Rădulescu Sala, 2007, 195) și este mai frecventă în cazul posesiei alienabile. În poziția de subiect, în cazul posesiei inalienabile, există situații de exprimare dublă imposibilă (**Îi curge nasul său, *I s-a fisurat vertebra sa*). În limba veche, „dublarea” posesorului extern cu cel intern se realizează indiferent de tipul sintactic, inclusiv în cazul unui obiect posedat din poziția subiectului (vezi *supra*, 72) și indiferent de tipul de posesie, alienabilă sau inalienabilă (pentru posesia inalienabilă, vezi *supra*, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 74)⁹.

Cu rol emfatic, posesia externă se poate exprima, în limba veche, prin dublarea dativului adverbial, care apare ca formă clitică sau ca formă accentuată, astfel încât aceeași relație de posesie ajunge să se exprime, simultan, prin trei componente (vezi 82). Interesantă este și dublarea prin forma posesivă inclusă în componența pronumelui posesiv (vezi 83):

- (82) *ca doară ți s-ar erta ție cugetul inimii tale*, Antim, 128⁶,
 (83) *nu vor răbda, și vor vrea să-și apere ale sale*, Ureche, 114²².

3.2. În limba veche, sunt diferite tiparele posesive angajând substantive relaționale. Dacă în limba actuală, substantivele relaționale din poziția numelui predicativ se construiesc cu un posesor adnominal realizat ca genitiv (*este vărul lui*) sau ca grup prepozițional (cu prepoziția *cu*: *este văr cu mine*), în limba veche, același posesor preferă realizarea adnominală cu dativul, substantiv sau pronume nonclitic (vezi *supra*, 80–81; vezi și *este văr mie*). Încă din limba veche apare și realizarea sinonimă cu un grup prepozițional adnominal (84–85):

- (84) *ce era văr primare cu domnul*, Neculce, 321,
 (85) *era cuscru cu Mihai-vodă*, Neculce, 377.

⁸ În exemplul (71) apar două situații sintactice pentru obiectul posedat: realizat ca obiect direct (*iș dă sufletul ei*) și realizat ca genitiv (*măinile fiului ei*).

⁹ Fenomenul este semnalat și în Teodorescu, Gheție (1977: 118), unde, făcându-se studiul lingvistic al *Manuscrisului de la Ieud* (sec. al XVII-lea), se observa că „asemenea construcții [cu exprimare coocurentă a posesiei interne și externe – nota ns., G.P.D.] sunt curente în limba veche literară”.

3.3. Între cele două faze de limbă par să existe diferențe în ce privește raportul de frecvență între posesia realizată adverbial și cea realizată adnominal, raport care, în limba veche, este în favoarea construcției cu posesie adnominală.

În susținerea acestei idei stă observația că în limba veche pare să se recurgă mai des la posesorul adnominal și la posesorul dublu exprimat (vezi *supra*, 65–79) decât la posesorul extern (ca unică posibilitate de exprimare). Construcții de tipul (86–92), unde se alege tiparul cu posesie adnominală, sunt frecvente:

(86) și\lau lăsat în locul său soția sa, DÎR, LXXXIX, 1593, 57,

(87) cumu \amu vândut a mea deraptă moșie de ocină, DÎR, CV, 1596, 69,

(88) Nu e vreamă acum să ne batem cu Moldova, că turcii ¹⁰ stau în spinare noastră, DÎR, XXXII, 1600, 21,

(89) ce veri vrea să\trimeț la împărăție mea, nu trimeate pre streini, DÎR, XXXII, 1600, 23,

(90) au luat Ștefan vodă cetatea Crăciuna [...] și\lau pus pârca labii săi, pre Vâlcea și pre Ivan, Ureche, 104¹¹⁻¹²,

(91) și să \cērem ajutoriul și mila lui cea bogată, Antim, 84⁹⁻¹⁰,

(92) Astăzi ceriul \întinde sânurile sale, Antim, 89¹⁶ etc.

Între textele vechi înseși există unele diferențe de frecvență, care reflectă, probabil, diferențe de registru stilistic. Cu cât autorul este mai „cult”, cu atât frecvența construcțiilor cu dativ clitic adverbial este mai restrânsă (vezi Costin și Ivireanu), iar cu cât autorul este mai „popular”, cu atât construcția este mai frecventă. Nu întâmplător, în limba veche, frecvența cea mai mare apare la Neculce. Astfel, la o lungime de text aproximativ egală (zece pagini), în Neculce (p. 121–131) apar 25 de construcții cu posesor extern, în timp ce în Costin (p. 61–71), numai 16 construcții, iar la Antim Ivireanul (p. 233–242), și mai puține: numai 9.

4. CONCLUZII

a. În raport cu franceza, care, în evoluția de la faza veche la cea actuală, a cunoscut un „recul istoric” privind construcția cu dativ posesiv adverbial în favoarea construcției adnominale cu adjectiv posesiv (Lamiroy, 2000: 108–111), româna nu prezintă modificări structurale semnificative. Aceeași tipologie sintactică și sintactico-semantică a construcțiilor cu posesor extern, aceleași libertăți și constrângeri de construcție caracterizează ambele faze de limbă.

b. În română, diferențele între cele două faze de limbă – în măsura în care apar – interesează mai degrabă uzul limbii decât sistemul ei sintactic, referindu-se la raportul de frecvență dintre construcția cu posesor intern și cea cu posesor extern. În limba veche sunt mai frecvente construcțiile cu posesor intern, precum și cele cu posesor dublu exprimat (în aceeași construcție, ca posesor extern și ca posesor intern).

¹⁰ Semnul √ vrea să indice „absența” cliticului de dativ adverbial.

c. Dacă, în româna actuală, construcția cu posesor dublu exprimat (intern și extern) are **rol emfatic**, în limba veche, frecvența ei mare de utilizare, ca și posibilitatea de apariție pentru orice tipar sintactic și pentru orice tip de posesie (inalienabilă și alienabilă) „pledează” pentru **natura gramaticală** a construcției.

d. Singurele tipare realmente diferite față de limba actuală privesc modul de realizare a posesiei adnominale, și nu a celei adverbale, și anume: (i) pentru substantivele „de relație”, limba veche cunoaște posibilități de realizare mai numeroase decât limba actuală, preferând, dintre acestea, tiparul cu posesor adnominal nonclitic în dativ (*este cuscrul lui Mihai-vodă*), tipar pe care, ulterior, limba l-a abandonat; (ii) pentru celelalte tipuri de substantive, în limba veche, în raport cu cea actuală, posesia adnominală se actualizează mai frecvent prin clitic de dativ¹¹ (*la țară-ș*, Neculce, 229); de aici și posibilitatea construcțiilor cu posesie adverbale și adnominală realizate, simultan, prin clitic (75–77), tipar de construcție abandonat ulterior.

CORPUS

- Antim = Antim Ivireanul, *Predici*, ediție critică, studiu introductiv și glosar de G. Ștrempel, Editura Academiei, 1962.
- Costin = Miron Costin, *Opere*, ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.
- DÎR = *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, Text stabilit și indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru, Introducere de Alexandru Mareș, București, Editura Academiei, 1979.
- Neculce = Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice și studiu introductiv de Iorgu Iordan, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1959.
- SB = Al. Rosetti (editor), *Lettres roumaines de la fin du XVIe et du début du XVIIe siècle tirées des archives de Bistritza (Transylvanie)*, București, Arhivele Grafice Socec, MCMXXVI.
- Ureche = Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, texte stabilite, studiu introductiv, note și glosar de Liviu Onu, București, Editura Științifică, 1967.

REFERINȚE

- GALR 2008, II = Academia Română, Institutul de Lingvistică, *Gramatica limbii române*, II, *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2005, și tiraj nou revizuit, 2008, p. 463–472.
- Lamiroy 2000 = Béatrice Lamiroy, *La construction à possesseur externe*, în L. Tasmowsky (coord.), *The Expression of Possession in Romance and Germanic Languages*, CLUSIUM, p. 101–114.

¹¹ Pentru limba actuală, s-a remarcat restrângerea construcției la registrul poetic și la câteva grupuri clișeizate, cu nominal regent prepozițional (*din parte-mi, la rândul-mi*).

- Niculescu 2008 = Dana Niculescu, *Mijloace lingvistice de exprimare a posesiei în limba română*, București, Universitatea din București.
- Rădulescu Sala 2007 = Marina Rădulescu Sala, *Despre complementul posesiv (note și completări)*, în Camelia Stan, Rodica Zafiu, Alexandru Nicolae (editori), *Studii lingvistice. Omagiu profesoarei Gabriela Pană Dindelegan, la aniversare*, Editura Universității din București, p. 191–196.
- Teodorescu, Gheție 1977 = Mirela Teodorescu și Ion Gheție, *Manuscrisul de la Ieud*, text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice, București, Editura Academiei.

POSSESSIVE DATIVE IN THE VERBAL GROUP.
CONSIDERATIONS ON THE OLD ROMANIAN LANGUAGE

(Abstract)

The author's objective was to compare possessive structures with a dative clitic attached to the verb in the present-day language with the data offered by the original texts in the old language (16th – 18th centuries).

The comparison revealed the fact that the Romanian language, in its historical evolution, does not show significant structural modifications in what concerns the structures mentioned above: we deal with the same syntactic and semantic typology of the external possessor structures, whereas the freedoms and the constraints of combination are the same for both phases of evolution.

The very few differences between the two stages in the evolution of the Romanian language refer to the difference frequency between internal possessor structures and external possessor ones, which, in the old language, proves to be in favor of the former ones. In the old language, the structures with double possessor (internal and external, at the same time) are more numerous, and their occurrence is less constrained than in the current language.

Cuvinte-cheie: dativ posesiv adverbial, comparație limba veche – limba actuală, tipologia construcțiilor posesive, exprimarea dublă (adverbială și adnominală) a posesorului, libertăți și constrângeri ale construcției.

Keywords: adverbial possessive dative, comparison old language – contemporary language, the typology of possessive constructions, double actualization (adverbial and adnominal) of the possessor, constraints on the construction.

*Facultatea de Litere, Universitatea din București
Str. Edgar Quinet, nr. 7–9
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie, nr. 13*